

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Uppsala universitet
Forskarutbildningsämne: Psykologi
Licentiatexamen: JA
Doktorsexamen: JA

Skriv en självvärdering per utbildning som leder fram till examen inom det forskarutbildningsämne som ska utvärderas. Självvärderingen baseras på kvalitetsaspekter och bedömningsgrunder inom aspektområdena:

- miljö, resurser och område
- utformning, genomförande och resultat
- uppföljning, åtgärder och återkoppling

samt de tre perspektiven:

- arbetslivets perspektiv
- studenters perspektiv
- jämställdhetsperspektiv.

Beskriv kortfattat samt analysera och värdera med exempel hur den utvärderade utbildningen uppfyller bedömningsgrunderna för varje aspekt inom aspektområdena och för perspektiven. Självvärderingen ska utgå från aktuella förhållanden för utbildningen. Beskriv såväl styrkor som identifierade utvecklingsområden samt hur arbetet med uppföljning, vidtagna och planerade åtgärder och återkoppling sker både för att utveckla utbildningen och för att säkerställa att utbildningen har hög kvalitet.

En mer preciserad vägledning till lärosäten vad gäller aspekter och bedömningsgrunder finns i *Vägledning för utvärdering av utbildning på forskarnivå*, bilaga 1.

Självvärderingen bör sammanlagt inte överstiga 75 000 tecken inklusive mellanslag (cirka 25 A4-sidor i 12 punkters storlek), exklusive lärosätets ifyllda tabeller.

Aspektområde: område, miljö och resurser

Aspekt: Forskarutbildningsämne

Bedömningsgrund:

Avgränsningen av forskarutbildningsämnet och dess koppling till den vetenskapliga/ konstnärliga grunden och beprövad erfarenhet är välmotiverad och adekvat. Forskarutbildningsämnets relation till området för forskarutbildning är adekvat (för de lärosäten som har examensrätt för område för forskarutbildning).

Forskarutbildningsämnet:

Forskarutbildningsämnet är psykologi och omfattar därmed en lång rad delområden, vilka avspeglas i innehållet i de kurser som ges inom forskarutbildningen samt i de områden där avancerad forskning bedrivs vid institutionen; *Utvecklingspsykologi, Klinisk psykologi, Biologisk psykologi, Kognitionspsykologi, Perceptionspsykologi, Socialpsykologi och Personlighetspsykologi och Musikpsykologi.*

Enligt den nya uppläggningsplanen av forskarutbildningen (ny allmän studieplan fastställd 161027, se bilaga) omfattar kursdelen 60 hp (jmf tidigare 90hp enligt föregående allmän studieplan), vilka fördelas så att 22,5 hp ska vara metod och 22,5 hp ska vara ämnesteorier och 15 hp valfria kurser. De obligatoriska kurserna om 45 hp utgörs av Allmän forskningsmetodik: Data, design och analys, 22,5 hp (består av delkurserna Design och analys och forskningsetik, 15 hp och Psykologiska mätmetoder och mätteori, 7,5 hp). Metodkurserna vid institutionen fokuserar på kvantitativ metodik, men möjlighet till kurser i kvalitativ metod ges genom de valbara kurserna som kan tas vid andra institutioner. Ämnesteoretiska kurser skall avläggas med godkänt resultat vid den egna institutionen inom minst tre av följande områden (22.5 hp): *Utvecklingspsykologi, Klinisk psykologi, Biologisk psykologi, Kognitionspsykologi, Perceptionspsykologi, Socialpsykologi och Personlighetspsykologi.* Såväl ämnesmässigt som metodologiskt görs följaktligen ämnets avgränsning, vad gäller både bredd och djup, av de ovan nämnda delområden i psykologi inom vilka institutionen bedriver avancerad forskning.

De valfria kurserna om 15 hp ger den studerande möjligheten att välja kurser inom metod eller ämnesteorier vid den egna institutionen eller annorstädes. De valbara kurserna bidrar således till såväl djup som bredd i forskarutbildningen.

För att antas till forskarutbildningen krävs särskild behörighet med 90 hp i psykologi, vilket innebär att forskarutbildningen avgränsas till en mer avancerad nivå av ämnet.

Forskarutbildningsplatser annonseras på universitetets och institutionens hemsida och är ofta knutna till ett specifikt projekt, vilket också står för 70% av doktorandens lönekostnader. Ansökan ska innehålla en PM som beskriver ett tänkt forskningsprojekt med bakgrund, frågeställningar och metod. De behöriga sökande bedöms och rangordnas utifrån sina PM av professorskollegiet (PK: se nedan).

Nedan beskrivs institutionens strukturella organ som på ett direkt eller indirekt sätt arbetar med forskarutbildningsfrågor och som därför kommer att omnämnas i följande självvärderingstext.

Professorskollegiet

Professorskollegiet (PK) är institutionens främsta organ för sakkunskap och examination inom psykologi och består således endast av institutionens professorer. PK handlägger frågor

som skall verka för god kvalitet på forskning och forskarutbildning vid institutionen. PK skall behandla frågor som tex att stärka doktorandernas ställning genom att ta initiativ till att söka medel, nominera till priser och stipendier för deras räkning ansvara för institutionens seminarier, ge förslag för antagning till forskarutbildning. Beslut fattas av prefekten. Ge förslag till handledare och bihandledare för institutionens doktorander, i förekommande fall i samråd med den anslagsinnehavare som bekostar den antagnes forskarutbildning. Ge förslag om fakultetsopponent och betygsnämnd i samråd med studierektor för forskarutbildningen, granskare och handledare. Beslut fattas av dekanus. Förslag om opponent och betygsnämnd vid licentiatavhandlingsseminarium. Beslut fattas av prefekten

Forskarutbildningsnämnden

Forskarutbildningsnämnden (FUN) handlägger allmänna frågor som berör uppläggnings av forskarutbildningen och består av institutionens samtliga professorer, studierektor för forskarutbildningen (ordförande) en docentkompetent handledare samt 2 doktorandrepresentanter. Exempelvis bereder nämnden och avger förslag på antagningsregler till forskarutbildningen vid institutionen, fattar beslut om förslag till allmän studieplan (beslut fattas av fakultetsnämnden), tar initiativ för att främja kvaliteten i forskarutbildningen, fattar beslut om kursutbud, fattar beslut om undervisnings- och examinationsformer. FUN är i första hand ett beredande organ för IS, prefekt och i vissa frågor för fakultetsnämnden.

Doktorandföreningen

Doktorandföreningen är sedan 2015 ett officiellt organ snarare än en intresseförening vid institutionen, vilket innebär att ordförande får 15h/termin för sitt arbete i föreningen. Föreningen ska aktivt arbeta för att vara en del av institutionen och bedriva gott samarbete med studierektor för forskarutbildningen/institutionen. Till exempel så ska föreningen årligen anordna Doktoranddagen som möjliggör samverkan bland doktoranderna och skapar en föreningsanda. Föreningen ska vara en självklar kommunikationslänk mellan doktorander och institutionsledning, samt mellan doktorander och FUN. Föreningen ämnar vara ett diskuterande forum, beslut i frågor som diskuteras tas av andra instanser såsom t ex FUN eller styrelsen. Ordföranden ska efter möten sammanställa ett protokoll. Efter varje möte ansvarar ordföranden för att återkoppla till studierektorn vad som sades under mötet. Studierektorns svar kan sedan återkopplas till föreningen vid nästa möte.

Handledarkollegium

Handledarkollegium finns som stöd för handledare till doktorander inom forskarutbildningen bestående av de forskare, docenter samt professorer som är huvudhandledare eller biträdande handledare till de doktorander som är antagna på forskarutbildningen i psykologi vid Uppsala Universitet. Handledarkollegiet för doktorander träffas 1-2 gånger per termin. Studierektor för forskarutbildningen är sammankallande.

Likavillkorsgrupp

Vid institutionen finns en likavillkorsgrupp som leds av institutionens likavillkorsombud. De har till sin uppgift att bevaka institutionens lika villkorsarbete samt att utarbeta ett förslag på likavillkorsplan. Likavillkorsombudet ansvarar, tillsammans med prefekten för att planens dokumenterade mål uppnås och efterlevs. Planen uppdateras årligen och fastställs av IS.

Aspekt: Personal

Bedömningsgrunder:

A. Antalet handledare och deras sammantagna kompetens är adekvat och står i proportion till utbildningens innehåll och genomförande.

B. Handledarnas sammantagna kompetens och kompetensutveckling följs systematisk upp i syfte att främja hög kvalitet i utbildningen. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Personal:

- A. Vid institutionen finns 23 anställda forskare som f.n. fungerar som handledare, 8 av dem professorer och 9 docenter, samt 6 med titeln lektor eller forskare. Dessutom fungerar 3 professorer emeriti som handledare. Av institutionens aktuella handledare är 9 kvinnor och 17 män. I nuläget finns också 18 forskare (6 kvinnor), anställda vid andra institutioner eller lärosäten som fungerar som handledare, i de flesta fall som bihandledare. Antal doktorander per huvudhandledare varierar mellan 1 och 5. Generellt har handledarna solid forskningserfarenhet och hög kompetens visad i publiceringsfrekvens och framgång vid ansökningar om forskningsmedel, samt i utfallet vid de utvärderingar som gjorts av internationella kommittéer, senast KoF (Kunskap och förnyelse) 2011. KoF 2017 pågår. Handledarkompetens i vidare mening eftersträvas genom att handledare uppmanas gå den handledarutbildning som ges vid fakulteten. I nuläget har ca hälften av handledarna genomgången handledarutbildning (11 av 23 huvudhandledare). Förutom de aktuella handledarna finns i nuläget 8 forskare (2 kvinnor) med olika typer av anställning som medverkar i forskarutbildningens kurser. Ledningen är väl medveten om den sneda könsfördelningen bland forskarna och frågan diskuteras i olika organ och naturligtvis i Lika villkorsgruppen. Som framgår av beskrivningen av handledargruppen är tillgången på handledare i nuläget god. Varje studerande har förutom huvudhandledaren också en bihandledare, vilket syftar till att säkra att handledarresurser finns kontinuerligt samt att kompetensen är bred. En av handledarna ska vara anställd vid institutionen. Vid pensionsavgångar utses en ny handledare, men kontinuiteten bevaras genom bihandledaren. Långsiktigt säkerställs tillgången på handledare genom nyrekrytering, då institutionens behov av att bevara bredd och kompetens inom forskningsämnena tas i beaktande. Handledarbyten har hittills varit sällsynta. En önskan om byte från den studerandes sida kan tas upp i de utvecklingssamtal studierektor årligen har med alla studerande. Bihandledaren spelar en viktig roll i en situation då handledarbyte aktualiseras genom att bihandledaren då kan överta rollen som huvudhandledare, eller om detta inte är aktuellt, att se till att handledningen fortskrider i normal takt under det att ny handledare utses. Utvecklingssamtalen är också en instans där den studerande kan ta upp frågor om brister i handledningens kvalitet eller omfattning. Institutionens policy är att tiden för handledning bör vara 30 tim/termin för en heltidsdoktorand.
- B. Handledarnas utveckling vad gäller vetenskaplig kompetens sker i det dagliga arbetet i forskargruppen och handledarnas kompetens visas regelbundet i

framgångsrik forskning som t ex visas i publiceringar och förmågan att erhålla anslag från olika forskningsråd och stiftelser.Handledarkompetensen motsvarar behovet i de kurser som är obligatoriska i forskarutbildningen. Bredden i forskningsverksamheten ger möjlighet till handledning inom ett vitt spektrum av ämnen. Genom att den studerande redovisar sitt arbete vid en obligatorisk halvtidskontroll kan handledningens kvalitet och omfattning bedömas. En återkoppling angående eventuella brister i arbetet som kan hänföras till handledarens ansvar kan framgå vid det möte som hålls efter halvtidsseminariet då opponenter, handledaren och den studerande träffas.

När det gäller på vilket sätt handledarnas sammantagna kompetens systematiskt följs upp är detta något som löpande behandlas när nya tjänster ska utlysas och därmed följs frågan upp och åtgärdas. T ex när det gäller inriktningen på de nya professurerna är frågan om institutionens behov av handledning högaktuell. Därutöver främjas handledningens kvalitet av att alla handledare uppmanas att gå den handledarutbildning som ges vid fakulteten. Som nämnts ovan har ca hälften av handledarna genomgången handledarutbildning. Dessa siffror talar dock för att det finns utrymme för institutionen att utveckla arbetet med kompetensutveckling och i högre grad uppmana handledarna att gå handledarutbildningen vid fakulteten. Pedagogiska frågor rörande forskarutbildningen diskuteras i handledarkollegiet.

Anställda forskare vid institutionen har 20 % utrymme i tjänsten för olika typer av förkovran, bl a kan tiden användas för att följa relevanta frågor vad gäller samverkan med samhället, pedagogisk utveckling och forskning. Slutligen kan nämnas att i den doktorandundersökning som gjordes vid universitetet 2015 framkom att majoriteten av institutionens doktorander som besvarade enkäten var nöjda eller mycket nöjda med handledning i form av tid, vetenskapliga diskussioner samt konstruktiv kritik.

Aspektområde: Område, miljö och resurser

Aspekt: Forskarutbildningsmiljö

Bedömningsgrunder:

A. Forskningen/den konstnärliga forskningen vid lärosätet har en sådan kvalitet och omfattning att utbildning på forskarnivå kan bedrivas på en hög vetenskaplig/konstnärlig nivå och med goda utbildningsmässiga förutsättningar i övrigt. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället både nationellt och internationellt.

B. Forskarutbildningsmiljön följs systematiskt upp för att säkerställa hög kvalitet. Resultatet av uppföljningen omsätts vid behov i kvalitetsutvecklande åtgärder och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Forskarutbildningsmiljö:

- A. Ett villkor för en bra forskarutbildningsmiljö är att den forskning som bedrivs vid institutionen är av god kvalitet. Att detta gäller för forskningen vid institutionen framgår av de bedömningar som gjorts av internationella kommittéer vid flera tillfällen, senast KoF (Kunskap och förnyelse, initierad av Uppsala universitet) 2011. Forskningen vid institutionen har i dessa utvärderingar fått omdömen med termer såsom "utomordentlig" och "världsledande". Den höga kvalitén framgår också av att forskare vid institutionen fått priser och andra utmärkelser. Ett konkret exempel på denna framgång är Nationalkommitteéns pris i psykologi till yngre framstående forskare, vilket har tilldelats nyblivna doktorer från institutionen för psykologi, UU, hela 50 % av samtliga prisutdelningar sedan 2003.

Forskarutbildningsmiljöns bredd främjas av dess storlek. Genom att det finns ett stort antal aktiva forskare ges möjlighet för de studerande att ta del av ett varierat utbud av forskningsfrågor och forskningsmetoder. Forskarutbildningsmiljön vidgas också för den enskilde studerande genom att denne i de flesta fall ingår i en forskargrupp där olika, men relaterade, forskningsfrågor behandlas. Genom att gemensamma områden för lunch och kaffe för alla anställda finns till förfogande kan de studerande också komma i daglig kontakt med forskare och doktorander från andra forskargrupper. Daglig fysisk närvaro uppmuntras bl a genom att varje forskarstuderande får egen plats med dator och annan service. Genom att fler kontinuerliga forskarutbildningskurser ges vid institutionen stärks samhörigheten bland doktoranderna, vilket framkom som önskemål i institutionens undersökning om den psykosociala arbetsmiljön 2012/2013.

Förutom den breddning som kan erbjudas genom mångfalden av forskare med olika kunskaper och intressen har de flesta forskargrupperna också internationella kontakter, vilket kommer den enskilda doktoranden till del. Såväl nationella som internationella gäster uppträder vid seminarier i forskargrupperna samt vid det allmänna seminariet. Doktoranderna uppmuntras också att presentera sitt arbete vid internationella konferenser, vilket bidrar till att bredda doktorandens forskningskontakter.

Ett sätt för institutionen att samverka med näringslivssektorn är att anställa samverkandoktorander som har finansierats av till exempel landstinget eller VTI (Statens väg- och transportforskningsinstitut). Det finns i dagsläget få

samverkandoktorander, men institutionen är öppen för att anställa fler utifrån efterfrågan. Innan antagningen förhandlas det ett avtal med den externa finansiären, och mer specifika arbetsvillkor beslutas då. Det är vanligt förekommande att den externa finansiären erbjuder vissa resurser, till exempel arbetskontor och dator. Men det övergripande ansvaret för att erbjuda resurserna som krävs för att genomföra doktorandstudier ligger på institutionen, och generellt brukar samverkandoktorander få tillgång till samma resurser som andra doktorander. Alla samverkandoktorander får till exempel tillgång till handledarresurser, ett statistikprogram, biblioteksresurser, e-postadress, och de är med i doktorandernas gemensamma e-postlista. En särskild typ av samverkan med det omgivande samhället är de ständiga kontakter som finns mellan forskargrupper och deltagare i olika studier, t ex föräldrar och barn i utvecklingspsykologiska studier, samt medicinspersonal och patienter som deltar i kliniska studier. Vad gäller samverkan med det omgivande samhället i form av information riktad utåt kan nämnas det seminarium i musikpsykologi som är öppet för allmänheten och ges regelbundet. Ett ytterligare exempel på samverkan med samhället, är institutionens bidrag till universitetets årliga vetenskapsfestival där skolelever, lärare och allmänheten erbjuds en mångfald av prova-på-aktiviteter inom UU:s alla vetenskapsområden. I år kommer metoder som används inom spädbarnsforskningen på institutionen (t.ex. eye-tracking) att presenteras.

HT 16 fanns 39 aktiva doktorander (19 kvinnor) registrerade vid institutionen. Deras aktivitetsgrad varierade mellan 16 och 100 %, där många hade 80 % eftersom de har undervisning motsvarande 20 %. Åtta av de registrerade doktoranderna var internationella (5 kvinnor).Handledarsituationen är beskriven under "Personal".

- B. Forskarutbildningsmiljön följs systematiskt upp för att säkerställa hög kvalitet genom ett flertal organ och instanser i organisationen som behandlar dessa frågor vid kontinuerliga möten. Det främsta organet är Forskarutbildningsnämnden (FUN), som bl a har till uppgift att bereda och avge förslag på antagningsregler till forskarutbildningen vid institutionen, fatta beslut om förslag till allmän studieplan (beslut fattas av fakultetsnämnden), ta initiativ för att främja kvaliteten i forskarutbildningen, fatta beslut om kursutbudundervisnings- och examinationsformer, utvärdera kurser inom forskarutbildningen och utföra annat kvalitetsarbete och bevaka doktorandernas rättigheter och arbetsförhållanden m.m. Därutöver följs forskarutbildningsmiljön upp i det handledarkollegium som finns beskrivet i organisationsplanen (antogs 170127). Där anges att handledarkollegiet har till uppgift att fungera som ett stöd för forskarutbildningen och att följa upp olika aspekter av forskarutbildningsmiljön. I kollegiet ingår personer som är huvudhandledare eller bihandledare. Kollegiet träffas 1-2 gånger/termin och sammankallas av studierektor. Syftet med kollegiets verksamhet är att kvalitetssäkra forskarutbildningen genom att ta upp frågor såsom handledarens tillgänglighet, de individuella studieplanerna, doktorandernas pedagogiska utveckling, möjligheten för doktorander att presentera sin forskning nationellt och internationellt. Även i denna aspekt fungerar årliga utvecklingssamtal mellan doktorand och studierektor för forskarutbildningen som ett led i uppföljningen. Forskarutbildningsmiljön följs också upp via universitets granskning där KoF 2011 var den senaste och 2017 nu pågår.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrunder:

A. Utbildningen säkerställer genom utformning, genomförande och examination att doktoranderna, när examen utfärdas, visar bred kunskap och förståelse både inom forskarutbildningsämnet och för vetenskaplig metodik/konstnärliga forskningsmetoder inom forskarutbildningsämnet.

B. Systematisk uppföljning görs av utbildningens utformning och genomförande i syfte att säkerställa måluppfyllelsen. Resultaten av uppföljning omsätts i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

- A. Utformningen av forskarutbildningen i psykologi vid Uppsala Universitet, innehåll så väl som form, vilar på styrdokumentet ”Allmän studieplan för utbildning på forskarnivå i psykologi vid Uppsala Universitet” (se bilaga). Detta styrdokument är grundat på de examensmål som anges för doktorsexamen, UFB, HF, bilaga 2, vilka bla specificerar ”*För doktorsexamen ska doktoranden – visa brett kunnande inom och en systematisk förståelse av forskningsområdet samt djup och aktuell specialistkunskap i en avgränsad del av forskningsområdet; där ”forskningsområdet” åsyftar forskarutbildningsämnet psykologi.*

Ett aktivt arbete har pågått sedan 2015 med att förändra uppläggnings av forskarutbildningen med målet att bedriva ett kvalitetsarbete och att fullgöra vår skyldighet att så långt det är möjligt säkerställa att doktoranderna uppnår en metodmässig samt ämnesteoretisk bredd i enlighet med examensmålen i HF (se detaljerad motivering samt beskrivning av denna förändring nedan sid. 10-11). Detta arbete resulterade i en ny allmän studieplan (fastställd 2016-10-27). Huvudförändringarna som genomfördes var att sänka kurspoängen från 90 hp till 60 hp och därmed höja avhandlingsdelen från 150 hp till 180 hp (se nedan för detaljerad beskrivning). Sänkningen av kurspoängen har inneburit en större andel obligatoriska kurser (22,5 hp metod + 22,5 hp ämnesteorier + 15 hp valfria kurser) jämfört med tidigare uppläggning (30 hp obligatoriska metod + 60 hp valfria kurser).

Varje kurs inom utbildningen på forskarnivå avslutas med skriftligt eller muntligt prov. Proven bedöms med något av betygen godkänd eller underkänd. Betyget ska bestämmas av en av prefekten särskilt utsedd lärare (examinator). Den examination som sker inom kursdelen är därmed ett sätt att säkerställa att doktoranden uppnår de examensmål som avser bredd i forskarutbildningsämnet. Vidare utgör den allmänna seminarieriet vid institutionen samt i normalfallet regelbundna seminarier i de enskilda forskargrupperna ytterligare kontaktytor för breddning inom forskarutbildningsämnet psykologi.

En första förutsättning för att doktoranden i sitt avhandlingsarbete ska få kunskapsdjup är möjligheten att bedriva forskningen i en kvalificerad och kompetent forskningsmiljö. Institutionen erbjuder en rad sådana miljöer – såsom bl a framgår av

institutionens förmåga att rekrytera externa anslag och priser – och doktoranderna uppmuntras att bedriva sin forskning i anslutning till dessa miljöer, vilket nästan alla doktorander också gör. Doktorandens förvärvande av "djupet" i forskarutbildningsämnet är vidare kopplat till avhandlingsarbetet som består av 180 hp, där doktoranden ska visa ökad självständighet över tid. Kravet på självständighet i avhandlingsarbetet säkerställs dels genom att det i en sammanläggningsavhandling i psykologi ska ingå 3 artiklar där doktoranden är försteförfattare på alla 3 artiklar eller av 4 artiklar där doktoranden är försteförfattare på minst 2 av artiklarna. Minst en av artiklarna ska vara publicerad i en vetenskaplig "peer reviewed" internationell tidskrift. Ytterligare sätt att säkerställa självständighet och därmed djup i forskarutbildningsämnet är att doktorandens bidrag till samtliga vetenskapliga arbeten som ingår i avhandlingen skall anges på ett särskilt formulär som inkluderas i den tryckta avhandlingen. Att avhandlingsarbetet fortskrider enligt tidsplan säkras genom att detta arbete skall avrapporteras, dels vid ett obligatoriskt halvtidsseminarium eller licentiatseminarium, dels vid ett obligatoriskt slutseminarium. Vid dessa seminarier granskas huruvida: 1) materialets omfattning och kvalitet är tillräckligt för att 50% av avhandlingsarbetet ska anses vara genomfört och 2) materialets omfattning, kvantitet såväl som kvalitet, är tillräckligt för en avhandling i psykologi. Efter genomfört slutseminarium och i samråd med lektörerna och handledaren rekommenderar professorskollegiet (PK) om en avhandling ska läggas fram för disputation eller inte. Sammantaget kan sägas att den interna granskningen vid halv- och heltid, kravet om minst en publicerad artikel, samt den offentliga disputationsakten med extern opponent tillsammans bidrar till att säkerställa ett gott kunskapsdjup.

För att vidare säkerställa att doktoranden fortskrider i sin utbildning enligt plan, fyller samtliga doktorander tillsammans med handledaren årligen i en individuell studieplan där en individuell planering av samtliga delar i forskarutbildningen ska dokumenteras. De individuella studieplanerna granskas sedan av studierektor för forskarutbildningen innan de skickas till fakulteten i slutet av varje läsår. Vidare erbjuds samtliga doktorander årliga utvecklingssamtal med studierektor för forskarutbildningen. Tillsammans utgör dessa moment ypperliga tillfällen att fånga upp om en doktorand halkar efter i utbildningen och i så fall att vidta åtgärder som tex att hjälpa doktoranden att strukturera och planera sitt avhandlingsarbete.

- B. Verksamheten arbetar kontinuerligt med kvalitetsutvecklande åtgärder i syfte att säkra måluppfyllelse. Ett exempel är kursutvärderingarna av forskarutbildningen som sammanställs och granskas i FUN för eventuella åtgärder vad gäller kvalitetsutveckling av kurser. FUN tillstyrker även de valfria kurser som doktoranden väljer att ta annorstädes, vilket ju också är ett exempel på kvalitetskontroll. En intern enkät angående doktorandernas upplevda kvalitet samt belåtenhet av/med forskarutbildningen distribuerad av doktorandföreningen kan även nämnas i detta avseende. Andra kvalitetsutvecklande åtgärder är de ovan nämnda utvecklingssamtalen, kursutvärderingarna, de individuella studieplanerna samt doktorandundersökningen som utfördes av universitetet 2015. Vidare pågår ett kontinuerligt arbete med att revidera och förbättra den allmänna studieplanen (ett levande dokument) enligt examensmålen i HF. Ett konkret exempel i detta avseende är det aktiva och intensiva utvecklingsarbete som har pågått sedan HT 2015 och som

resulterade i det nya upplägget av forskarutbildningen 2016-10-27 (den dokumenterade motiveringen till denna förändring är infälld nedan). Målsättningen är att detta nya upplägg med en totalt sett minskad kursdel (60hp jmf tidigare 90 hp) dock med en större andel organiserade och regelbundna obligatoriska kurser och en mer omfattande avhandlingsdel, utöver ökad måluppfyllelse av examensmålen i HF, resultera i ökad kurskvalitet, höjda förutsättningar för genomförd kursdel inom planerad tid, en förbättrad psykosocial arbetsituation för doktoranderna och därmed mindre negativ stress och en ökad självständighet vid utbildningens slut. Avslutningsvis kan nämnas att under arbetet med den aktuella självvärderingen har det tydliggjorts att det finns utrymme för att införa mer systematiska och starka rutiner för uppföljning och utveckling av forskarutbildningen.

Förslag till ändring av kursdel samt avhandlingsdel på forskarutbildningen i psykologi: FUN (protokoll 160523).

Bakgrund och utgångspunkter

Uppläggningsen av kursdelen på forskarutbildningen har under senare år haft följande nackdelar. Doktoranderna har upplevt att kursdelen i doktorsexamen (90 hp) har varit alltför omfattande och att kursutbudet tidvis har varit bristfälligt och av varierande kvalitet. Detta i sin tur är relaterat till att den minskade obligatoriska delen inom kursdelen som infördes för några år sedan har gjort att många doktorander läst en allt större del egna "läskurser", ofta konstruerade i samråd med handledaren. Som en konsekvens av denna heterogena och individuellt skapade kursgång har det i praktiken ofta saknats underlag för de av institutionen arrangerade kurserna som därför har ställts in. Egeninläsning har därmed ökat samtidigt som inslagen av gemensam utbildningsgång inom forskarutbildningen har minskat. I praktiken har även bredden i de kurser som ingår i doktorsexamen minskat med ett ökat inslag av avhandlingsnära kurser där institutionens insyn i kursgivningen utsträcker sig alltmer till att rutinmässigt "tillstyrka" litteraturlistor som presenteras i FUN. Det blir därmed även allt svårare ur institutionens synpunkt att bedriva ett kvalitetsarbete och att fullgöra sin skyldighet att så långt det är möjligt säkerställa att doktoranderna uppfyller de examensmål som anges för doktorsexamen, UFB 3, HF, bilaga 2, vilka bl a specificerar: "*För doktorsexamen ska doktoranden – visa brett kunnande inom och en systematisk förståelse av forskningsområdet samt djup och aktuell specialistkunskap inom en avgränsad del av forskningsområdet*"; där "forskningsområdet" åsyftar forskarutbildningsämnet psykologi. Det bifogade förslaget är ett försök att åstadkomma förbättringar i bl a dessa avseenden, men utgör också ett led i att arbeta för en bättre arbetsmiljö med avseende på arbetsbörda för institutionens doktorander, vilken framkom som "för stor och ostrukturerad" i den arbetsmiljö-undersökning som gjordes vid Institutionen för psykologi, 2013.

En utgångspunkt för förslaget är att den kunskap som krävs för avhandlingsdelen i doktorsexamen examineras i doktorsavhandlingen och vid disputationen. De metodkunskaper och teoretiska kunskaper som krävs för avhandlingen (oavsett hur de är förvärvade) behövs men inte examineras ytterligare en gång i form av kurser. Doktorsexamen och disputationen utgör därmed den huvudsakliga examinationen avseende examensmålet "...djup och aktuell specialistkunskap inom en avgränsad del av forskningsområdet". Däremot är syftet med en kursdel med separat examination på forskarutbildningen – och i synnerhet dess obligatoriska del – att säkerställa att doktoranden har en metodmässig och ämnesteoretisk bredd utöver avhandlingen så att även övriga examensmål uppfylls, inkl. att man kan "...visa brett kunnande inom och en systematisk förståelse av forskningsområdet." Motiveringen för dessa examensmål är att en person med doktorsexamen i psykologi förväntas kunna undervisa grundstudenter på universitetsnivå med ett klart försteg i kunskaperna även inom områden utanför avhandlingen och förväntas ha förvärvat vetenskapliga förhållningssätt och metodmässiga kunskaper som går utöver vad som direkt

prövas i doktorsavhandlingen (t ex angående forskningsetik, vetenskapsteori, och statistiska metoder). Den examination som sker inom kursdelen är därmed institutionens sätt att säkerställa att doktoranderna uppnår de examensmål som avser ”bredd” i forskarutbildningsämnet enligt högskoleförordningen.

En annan utgångspunkt är att det ligger ett värde i att kursutbudet blir mer regelbundet, förutsägbart och organiserat, och att man därmed får ett tillräckligt underlag för att i högre grad bedriva forskarutbildningens kursdel som en gemensam utbildningsgång. Dels ger det bättre möjligheter att utveckla kurser av god kvalitet och med en större kollegial insyn där institutionens professorer har ett gemensamt ansvar för kvalitén på forskarutbildningens kurser. Dels kan det skapa en bättre psykosocial arbetssituation genom att i högre grad skapa ett gemensamt curriculum och socialt sammanhang för dem som går forskarutbildningen, och därmed minska inslagen av att doktorander lämnas att sitta ensamma med läskurser. Med det nya förslaget kan de obligatoriska ämnesteoretiska kurserna ges regelbundet (t ex varannan termin) och under mer systematiska och organiserade former. Dessa kurser är avsedda att ge en dagsaktuell forskningsorientering inom psykologins grundläggande områden, men samtidigt med en tydlig utgångspunkt i den forskning som bedrivs vid institutionen. Därmed kan kurserna även orientera om det som utgör institutionens gemensamma forskningsmiljö.

I och med nedskärningen av kursdelen i doktorsexamen från 90 hp till 60 hp frigörs utrymme som istället ska ägnas åt doktorsavhandlingen. Detta utrymme konsumeras i någon mån av att en del av de ”avhandlingsnära kurser” och andra kurser som gäller metoder direkt knutna till avhandlingsarbetet som tidigare har tillgodoräknats (”bokförts”) inom kursdelen med det nya förslaget betraktas som del av den inläring som krävs för doktorsavhandling och disputation. Dessutom innebär det nya förslaget att man skärper kraven på självständighet i avhandlingsarbetet genom att det i avhandlingen ska ingå minst fyra vetenskapliga manus i publicerbar form, varav doktoranden ska vara första författare på minst två. Ett av de två manusen med doktoranden som första författare ska vara publicerad i en vetenskaplig tidskrift. Tydligheten i att ange vilka doktorandens bidrag till samtliga vetenskapliga arbeten skärps genom att detta ska anges på ett särskilt formulär som inkluderas i avhandlingen, liknande det som blir allt mer frekvent krävs i vetenskapliga tidskrifter.

Förslag till ändring av kursdel samt avhandlingsdel på forskarutbildningen i psykologi

Kursdel

Huvudsaklig ändring: minskning av antalet kurspoäng från 90 till 60 samt ökat krav på självständigt arbete i avhandlingsdel

Tidigare upplägg av kursdel:

Kursdelen består av 90 hp, vilka fördelas så att 30hp ska vara metod och 60hp ska vara ämnesteori och valfria kurser.

Obligatorisk kurs i metod:

Allmän forskningsmetodik: Data, design och analys 22,5 hp (består av delkurserna Design och analys, 15hp och Psykologiska mätmetoder med mätteori 7,5 hp).

Valbara kurser i metod och ämnesteori:

- Aktuella forskarutbildningskurser i metod och ämnesteori anslås på institutionens webbplats.

Valfria kurser:

- Valfria kurser (läskurser, metodkurser och individuell fördjupning i avhandlingsarbetet) kan läsas på intuitionen eller annorstädes.

Det förväntas att de ämnesteoretiska och valfria kurserna väljs i samråd med handledaren så att de tillsammans garanterar ett innehåll med en bredd som går utöver avhandlingens ämne.

Nytt föreslaget upplägg av kursdel:

Kursdelen består av totalt 60 hp fördelat på följande kursmoment:

Obligatorisk 45hp:

Allmän forskningsmetodik: Data, design och analys 22,5 hp (består av delkurserna Design och analys, 15hp och Psykologiska mätmetoder med mätteori 7,5 hp). Ett förslag är att kursen ”introduktion till forskningsetik” ska utgöra ett moment i den obligatoriska metodkursen. Ämne-teoretiska kurser vid den egna institutionen inom minst tre av följande psykologiska områden 22,5 hp; Utvecklings-, klinisk, biologisk, kognitions-, perceptions-, social- samt personlighetspsykologi.”.

De obligatoriska kurserna (inklusive metodkurserna) bör löpa kontinuerligt, förslagsvis vartannat år (och således gå två gånger under varje doktorandcykel). Kursledare för dessa kurser bör vara institutionens professorer inom respektive område och innehållet bör inkludera aktuell forskning.
Valfria kurser 15 hp:

Forskarutbildningskurser inom metod eller ämne-teori vid den egna institutionen eller annorstädes, vilka godkänts av forskarutbildningsnämnden (FUN), 15 hp.

Avhandlingsdel

Tidigare upplägg av avhandlingsdel (150 hp)

Doktorsavhandlingen och de i förekommande fall vetenskapliga uppsatserna i en avhandling skall ha sådan kvalitet att den uppfyller rimligt ställda krav för att antas till publicering i ett vetenskapligt forum. På Institutionen för psykologi består en sammanläggningsavhandling av minst 3 publiceringsbara artiklar, varvid minst en artikel är publicerad eller accepterad för publicering i en vetenskaplig tidskrift. Det exakta antalet artiklar varierar dock något beroende på kvalitet och omfattning. Doktoranden skall stå som första författare på minst en av artiklarna.

Nytt föreslaget upplägg av avhandlingsdel (180hp)

Doktorsavhandlingen och de i förekommande fall vetenskapliga uppsatserna i en avhandling skall ha sådan kvalitet att den uppfyller rimligt ställda krav för att antas till publicering i ett vetenskapligt forum. I normalfallet utgörs doktorsavhandlingen antingen av tre artiklar där doktoranden är försteförfattare på alla tre artiklar eller av fyra artiklar där doktoranden är försteförfattare på minst två av artiklarna. Minst en av artiklarna där doktoranden är förstaförfattare ska vara publicerad eller accepterad för publicering i en vetenskaplig peer reviewed tidskrift.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrunder:

- A. Utbildningen säkerställer genom utformning, genomförande och examination att doktoranderna, när examen utfärdas, visar förmåga att planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade (konstnärliga) uppgifter inom givna tidsramar samt såväl i nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet kan presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt. Doktoranderna ska också visa förutsättningar för att såväl inom forskning och utbildning som i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande.
- B. Systematisk uppföljning görs av utbildningen för att säkerställa att utbildningens utformning och genomförande är av hög kvalitet och att doktoranderna uppnår målen. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

- A. Många av dessa färdigheter och förmågor tränas löpande som en del av doktorandernas deltagande i kurser där det ingår färdighetsmoment i form av praktiska metoduppgifter, inkl. muntlig och skriftlig presentation, samt i verksamheterna inom respektive forskargrupp. Förmågan att planera och med adekvata metoder bedriva forskning inom givna tidsramar säkerställs genom utbildningens obligatoriska granskningar vid halvtid och heltid, varvid de uppnådda resultaten granskas av två lektörer (som vanligen är professorer eller docenter). Progressionen övervakas även parallellt genom årlig uppföljningen av de individuella studieplanerna, som även granskas av studierektorn på forskarutbildningen och i årliga uppföljningssamtal mellan varje doktorand och studierektorn på forskarutbildningen. Tillsammans ger dessa mekanismer goda möjligheter att tidigt upptäcka problem. Förmågan att skriftligt med auktoritet presentera och diskutera forskningen säkerställs genom granskningen vid ovanstående halvtids- och heltidsseminarier, samt i allmänhet av ytterligare granskningar av manuskript vid forskargruppsmöten och av externa lektörer i anslutning till att manuskript skickas in för publikation i vetenskapliga tidskrifter (det informella kriteriet är att minst ett av de vetenskapliga arbetena ska vara granskade på detta sätt och accepterade för publikation). Institutionen erbjuder dessutom en populär kurs inriktad på skriftlig framställning inom vetenskap och inom minst en annan kurs sker examinationen bl a genom att doktoranden ska skriva en fiktiv projektansökan inom det område kursen behandlar.

Förmågan att muntligt med auktoritet presentera och diskutera forskningen säkerställs genom att doktoranden ges möjlighet till träning genom att muntligt presentera sin forskning både vid halvtids- och heltidsseminarium, och i praktiken i allmänhet i ytterligare sammanhang inom ramen för aktiviteterna i de olika

forskargrupperna. Dessutom ingår det i den mycket populära kurs som avser vetenskaplig framställning även moment som behandlar muntlig presentation och presentation av forskningsmaterial med poster. Institutionen har traditionellt haft utlysningar av ograduerade medel för att ge doktoranderna möjlighet att delta i internationella konferenser där de presenterar sin forskning. I år har tyvärr dessa medel dragits in av akuta ekonomiska skäl varvid konferensdeltagande belastar enskilda externa projekt, men det är institutionens avsikt att så snart möjligt är åter utlysa sådana ograduerade medel. En genomgång av doktorandstocken ger vid handen att den helt övervägande delen av doktorander deltar i åtminstone en internationell konferens och de flesta deltar i flera konferenser. Slutligen examineras den muntliga förmågan att diskutera vetenskap vid den offentliga disputationen. Hur kontakterna med samhället i övrigt ser ut och hur möjligheterna att "i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling" realiserats beror naturligtvis på exakt vilka forskningsområden en doktorand arbetar inom. T ex har doktorander inom utvecklingspsykologi en omfattande kontaktyta med föräldrarna i Uppsala kommun vilka rutinmässigt kontaktas angående eventuellt deltagande i studier i samband med födseln, och de har ofta kontakter även med vårdcentraler, skolor och förskolor. De doktorander som arbetar inom kliniska områden har kontakter med olika kliniska grupper på sjukhus och inom primärvården. Doktorander inom mer tillämpade projekt inom kognitionspsykologi har kontakt med ett antal elbolag, såsom Sala-Heby energi och Sollentuna energi. Slutligen bidrar institutionens doktorander till populärvetenskapliga tilldragelser såsom den årlig Sci-fest.

- B. Eftersom institutionens forskning väsentligen är organiserad runt forskargrupper är en naturlig arena för att "stödja andras lärande" det löpande arbetet inom forskargrupperna där man t ex diskuterar varandras manuskript och i övrigt följer kunskapsläget inom området. Liknande möjligheter ges givetvis även vid doktorandernas obligatoriska halvtids- och heltidsseminarier. Det är vidare praxis att doktoranderna undervisar under sin tid på forskarutbildningen och i anslutning till detta uppmuntras de att genomgå universitetets högskolepedagogiska kurs (deltagandet i denna kurs får de inberäkna i sin undervisningstid på institutionen). Progression avseende dessa färdigheter säkerställs främst genom att det under utbildningens gång ställs ökande krav på självständighet i det vetenskapliga arbetet – inkl. skrivandet av artiklar och presentation vid konferenser – samt ökande ansvar i doktorandernas roll som lärare, som löper parallellt forskningsarbetet. Genom sitt deltagande i undervisning tränas doktoranden i att bidra till samhällets utveckling och i att stödja andras lärande. Forskningsmiljön i sin helhet har under de senaste tio åren utvärderats tre gånger genom de universitetsgemensamma KOF-utvärderingar (Kunskap och Förnyelse) med mycket goda resultat för institutionens del. Doktorandmiljön har ytterligare bevakats med enkäter från doktorandföreningen och utbildningens kvalitet bevakas löpande genom FUNs arbete och i studierektorn för forskarutbildningens årliga samtal med doktoranderna. Likväl har arbetet med denna utvärdering gjort oss varse att det finns utvecklingspotential när det gäller institutionens rutiner för att utvärdera doktorandernas måluppfyllelse när det gäller färdigheter och förmågor. I synnerhet har det för oss blivit klart att dessa färdigheter och förmågor mer systematiskt skulle behöva övas och examineras inom de obligatoriska kursmomenten.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrunder:

- A.** Utbildningen säkerställer genom utformning, genomförande och examination att doktoranderna, när examen utfärdas ska visa intellektuell självständighet, (konstnärlig integritet), och vetenskaplig redlighet/forskningsmässig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar. Doktoranden ska också ha nått fördjupad insikt om vetenskapens/konstens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används
- B.** Systematisk uppföljning görs av utbildningen för att säkerställa att utbildningens utformning och genomförande är av hög kvalitet och att doktoranderna uppnår målen. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.
- A.** En viktig förutsättning för att utveckla vetenskaplig värderingsförmåga och förhållningssätt är möjligheten att agera i kvalificerade forskningsmiljöer där dessa förhållningssätt är en del av det vardagliga arbetet. Vi menar att institutionen överlag erbjuder goda sådana förutsättningar. Vidare vill vi även i detta avseende belysa den senaste reformen av utformningen av forskarutbildning i psykologi (fastställd 16-10-27), vilken är utformad så att den förutsätter doktorandernas progression mot intellektuell självständighet vid utbildningens slut. Detta åstadkoms genom att exempelvis höja självständighetskraven i avhandlingen, vilket reflekteras genom att doktoranden numer ska vara första författare på fler artiklar jämfört med tidigare uppläggning (avhandlingen består av antingen 3 artiklar där doktoranden är försteförfattare på alla 3 artiklar eller av 4 artiklar där doktoranden är försteförfattare på minst 2 av artiklarna jmf med 1 artikel enligt tidigare ordning). Ordningen på författarskap avspeglar personens bidrag till arbetet där första författaren i normalfallet har bidragit med idé, genomförande av dataanalys, och merparten av skrivandet i enlighet med APAs riktlinjer för ordning av författarskap (APA Ethics Code Standard 8.12a, Publication Credit). För att säkerställa att detta följs skall även doktorandens bidrag till samtliga vetenskapliga arbeten anges på ett särskilt formulär som inkluderas i den tryckta avhandlingen. Vidare är institutionens "policy", förankrad i styrorgan som Forskarutbildningsnämnden (FUN) och Handledarkollegiet att kappan i avhandlingen ska vara doktorandens självständiga arbete där handledaren skall ha minimalt inflytande. Doktorandens grad av självständighet i samtliga delar av avhandling (inkl. kappan) utgör en viktig del som examineras/diskuteras i betygsnämnden vid disputation.
- En annan viktig aspekt i detta avseende är de obligatoriska metodkurserna (22,5 hp), vilka syftar till att ge en allmän och kvalificerad utbildning för kvantitativ forskning, forskningsplanering och dataanalys. Kurs I inkluderar följande moment; 1. Metoddel med fokus på sambands-, experimentell- och kvasiexperimentell design; 2. Vetenskapsteoridel inklusive forskningsetik; 3. Statistikdel med teoretisk genomgång och programhantering för centrala statistiska analysmetoder som variansanalys, regressionsanalys, faktoranalys, och strukturell ekvationsmodellering. Kurs II presenterar några centrala mätmetoder inom psykologin – teori och tillämpning -

nämligen enkät, intervju, observation, psykofysik, psykofysiologi och rörelsemätning. Doktoranden skall vid kursernas slut kunna redogöra för teoribildningen för psykologisk mätning, värdera tillförlitligheten i olika typer av psykologiska datainsamlingsmetoder och att självständigt kunna välja datainsamlingsmetod och bedöma dess tillämplighet för olika psykologiska problemställningar. Varje delkurs inom metodkurserna avslutas med skriftligt eller muntligt prov för att säkerställa att doktoranderna uppfyller kunskapsmålen.

När det gäller säkerställande av doktorandens förmåga till forskningsetiska bedömningar utgör momentet "introduktion till forskningsetik" som leds av experten Stefan Eriksson, vid Centrum för forsknings- & bioetik, Uppsala Universitet en del av den obligatoriska metodkursen, vilket även det examineras enskilt. Vidare finns det möjlighet för doktoranderna att gå den fakultetsgemensamma kursen "God och Dålig vetenskap" 7,5 hp, där ett av kursmålen är att studenten vid avslutad kurs ska kunna skilja på god och dålig vetenskap ur ett forskningsetiskt perspektiv. I denna kurs ingår även momentet "kunskapens roll i samhället och människors ansvar för hur den används", där doktoranden får möjlighet att fördjupa hens kunskap om just detta. Vidare vilar ett allmängiltigt ansvar på handledare och forskargrupper, eftersom en viktig aspekt i forskarutbildningen vad gäller förmedlandet av kunskap kring vetenskapens roll i samhället och människors ansvar för hur den används, ligger i att handledare och seniora forskare föregår med gott exempel. Vi menar att detta ansvar uppfylls på ett tillfredsställande sätt.

- B. Systematisk uppföljning görs för att säkerställa att utbildningens utformning och genomförande är av hög kvalitet och att doktoranderna uppnår målen genom kvalitetssäkrande arbete i de organ och instanser som är kopplade till utbildningen. Även vad gäller denna aspekt utgör PK och FUN det främsta leden i detta kvalitetssäkrande arbete där "initiativ för att främja kvaliteten i forskarutbildningen" ingår i arbetsbeskrivningen (se sid 1 för en mer detaljerad beskrivning av PKs och FUNs arbetsuppgifter), även handledarkollegiet, doktorandföreningen samt årliga utvecklingssamtal med studierektor där doktorandernas progression diskuteras kan nämnas som relevanta organiserade forum för detta kvalitetsarbete. Utöver detta följs doktorandernas progression upp genom de individuella studieplanerna där doktorandernas utförda samt planerade kurs- och avhandlingsarbete beskrivs årligen. Som nämnts tidigare följs de individuella studieplanerna upp samt granskas av studierektor för forskarutbildning, vilken vidtar lämpliga åtgärder i de fall en doktorand inte fortskrider i sin utbildning enligt plan.

Arbetslivets perspektiv

Bedömningsgrunder:

A. Utbildningen är användbar och förbereder doktorander för ett föränderligt arbetsliv, såväl inom som utom akademien.

B. Utbildningens utformning och genomförande följs systematisk upp för att säkerställa att den är användbar och förbereder för arbetslivet. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

- A. Lärandemålen för forskarutbildningen betonar i hög utsträckning utveckling av vetenskapliga kompetenser som förbereder doktoranderna för en forskarkarriär, och vi menar att dessa lärandemål säkerställs väl. Doktoranderna får färdigheter att självständigt och i samarbete med andra forskare bedriva forskning genom att i samråd med handledare välja forskningsfrågor, genomföra studier, och presentera resultat både muntligt och skriftligt. I de vetenskapliga artiklarna som ingår i avhandlingen skall doktorander vara försteförfattare i merparten av artiklarna, och många har publicerat artiklar även utanför avhandlingen. Utöver avhandlingsarbetet förbereds doktoranderna inför en forskarkarriär genom relevanta kurser. Institutionen har en obligatorisk kurs i metod och statistik, och erbjuder kurser i akademiskt skrivande och psykometri. Utöver det organiseras andra forskningsrelaterade kurser utifrån efterfrågan. Dessutom examineras vissa kurser genom att examinationsuppgiften skrivs i form av en etik- eller projektansökan. Ett viktigt komplement till avhandlingen och kurser är övriga forskningsrelaterade diskussioner och aktiviteter. De flesta forskargrupperna har regelbundna gruppmöten och får ofta besök från andra universitet/institutioner. Institutionen organiserar även en allmän seminarieriserie med både interna och externa föreläsare. På vårtermin 2016 startades det ytterligare en seminarieriserie med fokus på forskningsrelaterade frågor så som statistiska analyser (t.ex. Bayesian Statistics) eller forskningsmetodik som har varit välbesökt av både doktorander och forskare. Ett utvecklingsområde när det gäller att förbereda doktorander inför en forskarkarriär är att det i nuläget inte finns formella möjligheter att öva att skriva ansökningsansökningar om doktoranderna inte gör det med sina handledare. Institutionen uppmuntrar doktoranderna att söka t.ex. pre doc /post doc stipendier och resestipendier, men det är upp till dem att göra det. Det är dock viktigt att poängtera att institutionens doktorander har varit framgångsrika i att söka medel efter disputationen, vilket tyder på bra färdigheter trots brist på formellt styrda övningar. Dessutom är de flesta av institutionens doktorander anställda inom projekt och därigenom får de redan från början erfarenheter av att jobba i anslagsfinansierade projekt.

En karriär inom universitetet inkluderar ofta undervisning. För att förbereda doktoranderna inför denna undervisningskarriär erbjuds de möjlighet att undervisa upp till 20 % av arbetstiden, vilket ger förlängning av doktorandanställningen med motsvarande tid. Majoriteten av de aktiva doktoranderna undervisar (69 % på HT-2016), men mängden av undervisning varierar. Doktoranderna behöver inte själva kontakta eller bli kontaktade av kursansvariga, utan undervisning koordineras och fördelas av studierektorn på grundutbildningen. På det sättet går det att motverka

eventuella ojämna fördelningar av undervisningsmöjligheter. Doktoranderna får möjlighet att uttrycka önskemål om typ av undervisning, och i vilken omfattning, inför varje terminsstart. Dessa önskemål tas hänsyn till så gott det går. Det finns mindre undervisningsmöjligheter för de internationella doktoranderna eftersom svenska är undervisningsspråket på de flesta kurserna inom grundutbildningen. Detta problem är inte vanligt i dagsläget eftersom de flesta av doktoranderna är svenskspråkiga (85 %), och internationella doktorander har möjlighet att undervisa på de engelskspråkiga kurserna som institutionen erbjuder. Engelskspråkiga doktorander brukar inte få undervisning i lika hög utsträckning som svenskspråkiga. Detta problem diskuteras på institutionen, men är svårt att lösa eftersom språkbytet på grundutbildningen skulle i sin tur medföra svårigheter för studenter på grundnivå. Ett ytterligare sätt att stötta undervisningskarriären är att uppmuntra doktoranderna att läsa högskolepedagogisk grundkurs (7.5 hp) på Uppsala Universitet, vilken även ges på engelska. Kursen främjar doktorandernas konkurrenskraft när det gäller undervisningstjänster och vid de större lärosätena är kursen ett krav för att kunna ansöka om undervisningstjänster. För att främja motivationen att läsa kursen kan den inkluderas i kursdelen enligt den tidigare kursplanen, och i den nyaste allmänna studieplanen (fastställd 16-10-27) ger kursen förlängning av anställningstiden. Bara 26 % av doktoranderna har läst kursen, vilket kan tolkas som att de flesta siktar i första hand på en forskarkarriär. Slutligen bör det poängteras att utbildningens kursdel består av ett brett utbud av kurser, och därför har institutionens doktorander goda ämnesteoretiska förutsättningar för att undervisa utanför sina egna forskningsämnen och ansöka om undervisningstjänster.

Forskarutbildningen är användbar även för ett arbetsliv utanför akademien eftersom den utvecklar färdigheter som eftersträvas i flera yrken, som till exempel projektledningsförmåga, administrativa förmågor, analytiskt och kritiskt tänkande, samt färdigheter att snabbt och effektivt gå igenom texter för att extrahera och sammanfatta central information. Ett utvecklingsområde är att utbildningen inte formellt erbjuder goda färdigheter att planera ett arbetsliv utanför akademien. Det finns ganska magert med information, och det diskuteras inte särskilt mycket på institutionen om alternativa karriärvägar. Doktorander som har lättast att planera karriärvägar utanför akademien är de som har psykologexamen (56 % av doktoranderna), då de har goda möjligheter att både innan och efter disputationen arbeta kliniskt. Arbetslivsperspektivet saknas i den individuella studieplanen, som tyvärr inte går att ändra eftersom studieplanen formateras av fakulteten. Det bör dock poängteras att det inte har tillkommit önskemål, till exempel i utvecklingsamtal, för att få mer information om alternativa karriärvägar. För att åtgärda bristande diskussion om karriärvägar kommer frågan i framtiden tas upp i ett inledande informationsmöte som alla nyligen antagna doktorander blir inbjudna till. Dessutom organiserade institutionen en karriärdag för doktoranderna och de nyligen disputerade i februari 2017. Fem alumner med arbete både inom och utanför akademien besökte institutionen för att prata om sina karriärer, och ge tips och råd om karriärbygget och alternativa karriärvägar. Slutligen blev det en diskussionspanel och frågestund, och dagen avslutades med mingel där doktoranderna och alumnerna fick en möjlighet att diskutera och nätverka mer. Dagen uppskattades av doktoranderna och de nyligen disputerade, som tyckte att dagen var inspirerande

och lärorik. Dagen planeras att bli ett årligt evenemang och detta kommer att fylla en viktig funktion i att ytterligare förstärka och upprätthålla diskussioner kring arbetslivet. Vidare har samarbete med institutionens Alumniförening initierats i november 2016 för att utforska möjligheter att förstärka dialogen mellan institutionen, nuvarande doktorander och alumner. Vid ett alumnmöte i januari 2017 beslutades det att vid nästa Alumniförenings årsmöte (mars 2017) kommer det väljas en representant som ska främja alumnverksamhet specifikt just för doktorander och disputerade.

Det finns flera möjligheter till nätverksbygge för doktorander. Det är vanligt att externa forskare besöker institutionen eller labbgrupper för att samarbeta i forskningsprojekt eller hålla föredrag i labbmötena eller allmänna seminarierna. Det är också vanligt att doktorander besöker externa forskargrupper, och institutionen uppmuntrar både nationellt och internationellt samarbete och konferensresor. I normala fall utlyser institutionen ograduerade medel som möjliggör deltagande i en internationell konferens per år. Denna förmån har tyvärr tillfälligt dragits tillbaka på grund av ett ekonomiskt ansträngt läge, men kommer att utlysas igen så snart det är möjligt. Nätverksbygge med arbetslivssektorn utanför akademien är mindre vanligt, men den ovannämnda karriärdagen är ett viktigt steg för att åtgärda denna brist.

- B. Flera aspekter under doktorandtiden (själva utbildningen, aktiviteter på institutionen, och undervisningsmöjligheter) är centrala för att doktoranderna efter disputationen ska kunna fortsätta sin karriär på ett framgångsrikt sätt, och dessa aspekter granskas och diskuteras flitigt i olika sammanhang. Genom att granska till exempel de individuella studieplanerna (t.ex., vid utvecklingssamtal), kursplanerna (i FUN), och progression och kvalitén på avhandlingsarbeten (på halv- och slutseminarier) granskas utbildningen indirekt utifrån ett arbetslivsperspektiv. Dock är det ett klart utvecklingsområde för institutionen att mer systematiskt börja fokusera just på arbetslivet. Information kunde till exempel samlas in från nydisputerade för att belysa hur de upplever sina studier från ett arbetslivsperspektiv. Institutionen utforskar möjligheter att börja samla information från alumner genom att skicka ut ett frågeformulär. UKÄ har genomfört en enkätundersökning för att kartlägga doktorandernas och alumnernas erfarenheter på samhällsvetenskapliga fakulteten, men resultat från alumnerna är inte sammanställda ännu. Resultat kan användas även internt på institutionen och kompletteras och efterföljas vid behov. Dessutom har institutionen, som nämnts ovan, initierat aktiviteter som kommer att bidra till ökat samarbete med alumner (doktoranddagen och alumnnätverk).

Doktoranders perspektiv

Bedömningsgrunder:

A. Utbildningen verkar för att doktoranderna tar en aktiv del i arbetet med att utveckla utbildningen och lärprocesser.

B. Utbildningen följs systematiskt upp för att säkerställa att doktorandinflytandet används i kvalitetssäkring och utveckling av utbildningen. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

- A. Doktoranderna har flera möjligheter att delta i utvecklingen av utbildningen och lärprocesser. Till att börja med, skriver de tillsammans med sin handledare en individuell studieplan där detaljerade planer ges för både kursdelen och avhandlingsarbetet, och studieplanen uppdateras årligen. På det sättet får doktoranderna möjlighet att välja kurser som de bedömer vara relevanta och intressanta, samt att planera och strukturera utbildningen så att den bäst stödjer deras lärprocesser och professionella utveckling.

För att främja både kvantitativt och kvalitativt adekvat handledning får varje doktorand en huvudhandledare och en biträdande handledare. Vidare har doktoranderna rätt att byta handledare om handledningen inte fungerar. Att de flesta doktoranderna är anställda genom externt finansierade projektanslag kan innebära vissa svårigheter när det gäller handledarbyte, men det har inte varit ett hinder då handledarbyte alltid har ordnats då doktorander har önskat det. Den vanligaste orsaken till handledarbyte har varit att den tidigare handledaren gått i pension. Önskemål om handledarbyte har varit ovanliga i utvecklingssamtal och andra sammanhang, men det är svårt att säkerställa att sådana önskemål faktiskt inte finns i större utsträckning än vad som uttrycks.

Doktorander är väl integrerade på institutionen, och de har en representant i alla grupperna som behandlar frågorna som berör doktorandernas arbetsvillkor och arbetsmiljö, dvs. i Institutionsstyrelse, Forskarutbildningsnämnden (FUN), Arbetsmiljögruppen, Lika villkor-gruppen, och lokalgruppen som ansvarar för frågorna om arbetskontorer. Dessutom finns det en aktiv doktorandförening. Som en viktig utveckling för att ytterligare förstärka doktorandernas inflytande och integration fick doktorandföreningen officiell status på institutionen i början av 2016. I och med denna ändring är föreningen idag ett mer betydelsefullt forum för doktorander, och dessutom blev samtidigt dialogen med institutionen mer strukturerad. Ett exempel är att doktorandföreningens ordförande idag har en permanent plats i FUN, till skillnad från tidigare då FUNs doktorandrepresentanter inte nödvändigtvis var involverade i doktorandföreningens aktiviteter. Det är viktigt att poängtera att även innan doktorandföreningen blev officiell har den haft inflytande och dess initiativ har mottagits väl av institutionen. Studierektor för forskarutbildningen har kontinuerlig kontakt med doktorandföreningen genom att till exempel ha frekventa möten med doktorandföreningens ordförande samt att besöka doktorandföreningens möten då nya ärenden behöver diskuteras eller om doktoranderna önskar få mer information om olika frågor. Även andra inbjudna

gäster har besökt föreningens möten då det har önskats av doktoranderna, till exempel studierektorn för grundutbildning (diskussion om undervisningsmöjligheter), administrativ personal (diskussion och information om anställning och arbetsvillkor), samt universitetsbibliotekets personal. Dessutom har institutionen godkänt och hjälpt doktorander att starta upp en årlig doktoranddag (sedan år 2015, se mer nedan), samt en seminarieriserie i forskningsmetodik och statistik (sedan VT 2016).

Generellt försöker institutionen främja den psykosociala arbetsmiljön. Gemenskapen och arbetstrivsel förstärks till exempel genom att uppmuntra aktiviteter genom doktorandföreningen, samt deltagandet i gemensamma fester, personalmöten och seminarier. Doktoranderna har även en egen e-postlista, som underlättar informationsutbyte och delaktighet. Vidare startades det en årlig doktoranddag 2015. Under den dagen presenterar doktoranderna sin forskning för varandra i form av muntliga presentationer eller i en postersession. Dagen inkluderar även en gemensam lunch, fika/mingel, och dagen avslutas med en middag på en närliggande restaurang. Dagen har uppskattats mycket av doktoranderna, eftersom det möjliggör djupare kunskap och förståelse av varandras forskning samt innehåller trevliga sociala aktiviteter.

En god fysisk arbetsmiljö främjas på olika sätt. Doktoranderna kan ansöka om att få ett eget arbetskontor under utbildningens sista år. Det har blivit något svårare under senaste år på grund av lokalbrist, men ambitionen finns kvar och de flesta doktoranderna har fått eget rum i slutet av sin utbildning om de så har önskat. Vidare har institutionen informerat doktoranderna vid flera tillfällen (t.ex., vid personalmöten och doktorandföreningens möten) om deras rätt att få tillgång till ergonomisk utrustning (t.ex. ergonomisk mus och tangentbord, höj- och sänkbart skrivbord) samt ekonomiskt stöd för terminalglasögon och friskvård. Flera doktorander har utnyttjat dessa rättigheter vid behov.

Det är inte ovanligt att forskarutbildningen inducerar stress och kan medföra svårigheter att balansera arbetsliv och privatliv. Dessa frågor kan tas upp i utvecklingssamtal och som nämnts ovan uppmuntras doktoranderna att boka tid hos studierektorn vid problem. Åtgärder har tagits vid behov. Doktoranderna har även informerats om att Uppsala universitetets företagshälsovård "Feelgood" erbjuder (bekostas av personalavdelningen) stresshanteringskurser som är speciellt inriktade för doktorander, vilken har nyttjats. Dessutom har de nyligen genomförda ändringarna i kursdelen (ny allmän studieplan 16-10-27) syftat delvis till att minska negativ stress, i och med att en mindre omfattande kursdel gör det enklare att balansera tiden mellan kurser och forskning. Dessutom har studierektorn på grundutbildningen besökt doktorandföreningen och har en pågående dialog gällande hur undervisningen kan tilldelas på ett mer lämpligt sätt. En utveckling har varit att – om inte annat motiveras av doktoranden – tilldelas doktoranderna enklare typer av undervisning (t.ex., laborationshandledning) i början av utbildningen, och vid senare terminer får man mer utmanande uppgifter (t.ex. föreläsningar eller delkursansvar). Dessutom har undervisningsuppdragen bättre matchats med den enskilda doktorandens forskningsinriktning jämfört med tidigare

För att underlätta balansen mellan arbetsliv och privatliv, är det viktigt att doktoranderna inte behöver avstå ifrån att bilda familj på grund av anställningen. Det är vanligt förekommande att doktorander får barn under doktorandtiden, och både manliga och kvinnliga doktorander brukar ta ut föräldraledighet. För att underlätta för doktoranderna att komma igång med sina studier efter föräldraledighet utökas anställningen med en extra månad. Ett eventuellt problem med föräldraledighet kan tillkomma för doktorander anställda inom projekt som finansierades av externa anslag som kanske inte går att frysa. Men eftersom en stor del av lönen för projektfinansierade doktorander betalas med fakultetsmedel, enligt institutionens generella policy, kan risken för detta problem bedömas som väldigt liten.

En ytterligare risk med den stora andel av projektfinansierade doktorandtjänster är att det kan vara lättare att komma in på utbildningen om man tidigare har jobbat som forskningsassistent, eftersom man då sannolikt har mer kunskap om forskningsfrågan, forskningsmetoderna och specifika analyser. Det har dock inte skett hittills att assistenterna har antagits i högre utsträckning på utbildningen. Antagningen sker på basis av en individuellt skriven forskningsplan, och den bör visa på en självständighet och mognad som krävs för att genomföra forskarutbildningen. I de fall en individuell forskningsplan är för lik en befintlig projektplan, har detta uppmärksammats i professorskollegiet (PK) och tagits i beaktande vid ansökningsförfarandet.

- B.** Ett kontinuerligt arbete pågår med att granska och förbättra forskarutbildningen, och doktorandernas upplevelser och synpunkter har haft en viktig roll i denna process. Institutionens arbetsmiljö granskades 2013, och doktorandförening genomförde sin egen granskning 2014. Ett aktivt arbete har pågått för att förbättra brister som identifierades i granskningarna, och fokus har bl a legat på att förbättra den psykosociala arbetsmiljön samt gemenskapen bland doktoranderna. Dessutom har uppläggningsen av forskarutbildningen och därmed den allmänna kursplanen utvecklats. Ett vanligt förekommande klagomål bland doktoranderna var att kursdelen var för omfattande (90 hp), att kurser inte arrangerades tillräckligt ofta, och att kvaliteten på kurser ibland var bristfällig. Alla dessa synpunkter har fångats vid reformeringen av den allmänna studieplanen (16-10-27): Antalet kurspoäng i kursdelen minskades till 60 hp, ett nytt obligatoriskt kursblock ringar in institutionens centrala forskningsinriktningar för att främja hög kvalitet i undervisningen, och kurserna kommer att ges med regelbundna intervaller som möjliggör bättre framförhållning för både doktoranderna och lärarna.

Vad gäller utvärdering av kursdelens kvalitet så har doktoranderna möjlighet att diskutera frågan till exempel vid utvecklingssamtalen. Dessutom brukar dialogen mellan lärarna och doktoranderna fungera väl och därför kan man påverka kursen redan under kursens gång. Ett utvecklingsområde är att det saknas tydliga strukturer i sammanställning av kursvärderingarna. Dessutom är det få doktorander som brukar lämna kursvärderingar som försvarar möjligheter att skapa en objektiv bild om kursernas kvalitet. För att åtgärda dessa brister har ett arbete startats för att skapa bättre rutiner för att samla in och sammanställa kursvärderingar.

Kursvärderingsblanketten har reviderats för att fånga in mer aktuella frågor, och

kursansvariga har instruerats att be doktoranderna fylla i kursutvärderingen under sista lektionen av kursen för att utöka svarsfrekvensen.

Jämställdhetsperspektiv

Bedömningsgrunder:

- A.** Ett jämställdhetsperspektiv är integrerat i utbildningens utformning och genomförande.
- B.** Systematisk uppföljning görs för att säkerställa att utbildningens utformning och genomförande främjar jämställdhet. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.
- A.** Forskarutbildningen skall rikta sig till doktorander med olika kön, bakgrund samt ekonomiska möjligheter. Att detta mål uppfylls i tämligen god utsträckning vid institutionen visar sig exempelvis genom en jämn könsfördelning av de antagna doktoranderna vid forskarutbildningen och har så varit under en längre tid. Antalet doktorander med aktivitet överstigande noll uppgick vid årets början till 44 (21 män, 23 kvinnor). Även när det gäller genomströmningen på forskarutbildningen de senaste 5 åren är könsfördelningen förhållandevis jämn, av de 30 som disputerat under denna tidsperiod är 19 kvinnor. Söktrycket till utbildningen av kandidater med utländsk bakgrund är god och denna grupp finns representerade på utbildningen i någorlunda god omfattning. Språket på forskarutbildningskurserna som ingår i forskarutbildningen anpassas alltid till engelska vid behov och de flesta engelskspråkiga doktorander som önskar undervisa som del av sin utbildning får också sådana uppdrag. Ett svårslutigt problem är dock att engelskspråkiga doktorander oftast inte får möjlighet att undervisa på 20 %, som vanligtvis de svenskspråkiga doktoranderna gör, eftersom undervisningsspråket på grundnivå ju är svenska. Vad gäller ekonomiskt stöd har samtliga doktorander som är antagna på utbildningen doktorandanställning, vilken i de flesta fall finansieras delvis av forskningsanslag (70%) och delvis institutionsmedel (30%).

Ytterligare en aspekt där jämställdhetsperspektivet integreras i utbildningen är i forskarutbildningskurserna. Ett exempel är kursen i socialpsykologi som utgör en del av det obligatoriska kursblocket i ämnesteorin, i vilken ämnen som sexistiska fördomar, stereotyper, kön och genus tas upp och diskuteras. Utöver detta integreras ett jämställdhetsperspektiv i utbildningen genom Likavillkorsgruppen (se sid 1 för beskrivning) där doktoranderna har en egen representant. Doktoranderna tar på så vis en aktiv del i att bevaka det lika villkors arbete som bedrivs på institutionen.

Efter att det uppmärksammats att fler män än kvinnor vanligtvis blir nominerade till externa priser och stipendier (t.ex. post doc stipendier) har institutionen infört åtgärden att professorskollegiet (enligt protokoll 160129) skall beakta kandidater av varje kön vid nomineringar till utmärkelser och stipendier av detta slag.

Som beskrivits i tidigare avsnitt lider institutionen av en rejält sned könsfördelning när det gäller professorer och forskare på institutionen då majoriteten av dessa är män. Denna ojämna könsfördelning får naturligtvis konsekvenser för forskarutbildningen genom tillgängliga huvudhandledare (15 män och 8 kvinnor) undervisande docenter/professorer på forskarutbildningskurser och inte minst vad gäller kvinnliga förebilder som är professorer/forskare. För att råda bot på denna

snedfördelning, arbetar ledningen med dessa frågor kontinuerligt och ett kallningsförfarande planeras för att säkerställa att den i nuläget öppna stolsprofessuren kommer att tillsättas med en kvinna. Denna åtgärd bör få positiva effekter på forskarutbildningen vad gäller de aspekter som nämnts ovan. Vidare uppmanas kvinnliga forskare och lektorer att meritera sig för docentnivå och på så sätt öka sannolikheten för fler kvinnliga befordrade professorer vid institutionen framöver. En införd åtgärd i detta avseende är att PK numer erbjuder samtliga som planerar att söka docentur/befordrad professor att få sin ansökan granskad av institutionens professorer och därmed ett utlåtande med rekommendation om att söka vid fakulteten alt. inrådan om ytterligare meritering innan ansökan skickas till fakultet och sakkunnig.

Det är även viktigt att lyfta upp att kvinnliga doktorander är sjukskrivna i högre utsträckning än de manliga. År 2016 var sjukfrånvaron hos de kvinnliga doktoranderna 2.11% av arbetstiden, då det bara var 0.71% hos de manliga doktoranderna. År 2015 var motsvarande siffror 1.91% / 0.01% (kvinnor/män). Denna könsskillnad kan reflektera olikheter i hälsoproblem som eventuellt kan hänföras till arbetsmiljön eller stressrelaterade problem. Dock bör det poängteras att statistiken kring sjukskrivningar inte nödvändigtvis är reliabel eftersom alla inte sjukskriver sig då de blir sjuka utan försöker jobba i kapp vid annat tillfälle (trots uppmaning att sjukskriva sig vid sjukdom från personalsamordnaren). Men detta faktum kan inte förväntas förklara könsskillnaderna i statistik, utan det bör utforskas om kvinnliga doktorander har flera hälsorisker och om institutionen på något sätt kan motverka dessa.